

Lukas kapitel 13. Övers och komm: Bo Giertz

Evangelium enligt Lukas Kapitel 13 Katastrofen som hotar (Luk 13:1–9)

Översättning

Vid den tiden kom några och berättade för honom om de galiléer som Pilatus hade dödat så att deras blod blandades med deras offer. Då svarade han dem: Menar ni, att de galiléerna var större syndare än alla andra galiléer, eftersom detta hände med dem? Nej, säger jag er. Men om ni inte omvänder er, kommer ni alla att förgås på samma sätt. Eller de där arton, som fick tornet i Siloam över sig och döddades, tror ni att de var mer skyldiga än alla de andra som bor i Jerusalem? Nej, säger jag er. Men om ni inte omvänder er, kommer ni alla att förgås på samma sätt.

Så tillfogade han denna liknelse: En man hade ett fikonträd, som var planterat i hans vingård. Han kom dit och sökte frukt på det men fann ingen. Då sade han till mannen som skötte vingården: Titta — i tre år har jag nu kommit och letat efter frukt på det här fikonträdet, men ingenting har jag hittat. Hugg bort det! Varför skall det stå här och suga ut jorden? Men den andra svarade honom: Herre, låt det stå kvar i år, så att jag får gräva runt omkring det och lägga på gödning. Kanske det då bär till nästa år. Annars får du hugga bort det.

Kommentar

På vägen möts vandrarna av färska nyheter från Jerusalem. Några uppskakade människor kommer och berättar om Pilatus senaste våldsdåd. Lukas skildrar det med oöverträffbar koncentration: ”de galiléer, vilkas blod Pilatus blandat med deras offer.” Tydligt hade han låtit hugga ned dem på själva tempelplatsen, medan de var i färd med att offra. Orsaken kan vi bara gissa. Kanske någon angivare förrätt att de var seloter eller tillhörde någon annan underjordisk rörelse som bekämpade Rom. Illdådet hade fått människor att fråga hur Gud kunde tillåta sådant. Vad hade dessa galiléer gjort för ont? För judarna fanns det en förklaring som låg nära till hands. De måste ha varit större syndare än andra. Men Jesus förnekar det. De var inte större syndare än alla andra galiléer. Vad som hände dem kan hända och kommer att hända varje obotfärdig människa. Människan skall inte inbilla sig att Gud är till för att hålla olyckor och katastrofer borta, även om hon inte frågar efter honom. Det är inte Gud som har skyldigheter mot oss. Det är vi som står i skuld till honom. Den skulden har vi en möjlighet att få efterskönt. Det är därför Jesus kommer med sitt evangelium. Visar man det ifrån sig, är man på väg mot en katastrof.

Jesus påminner om en annan katastrof, som tycks ha inträffat så nyligen att den alltjämt sysselsatte tankarna. Ett torn hade rasat i Jerusalem, i stadsdelen Siloam söder om tempelplatsen. Arton människor hade dödat. De var inte större syndare än andra. Det räcker alltså med att vara en alldeles vanlig syndare för att man skall drabbas av något sådant. Man skall inte säga att detta strider mot Guds kärlek. Det stora ordet om hur Gud älskade världen säger detsamma: Gud utgav sin enfödde Son, för att var och en som tror på honom icke skall förgås.

Till detta knyts nu en liknelse, som handlar om samma sak. Det står ett sterilt fikonträd någonstans i en vingård, alltså i god jord. Den förargade ägaren vill hugga bort det. I tre år har han förgäves sökt efter fikon på det. Men mannen som sköter vingården ber för det arma trädet. Han ber att få göra ett sista försök. Ett år till skall han gräva och gödsla. Sen må domen över trädet få ha ordet.

Denna liknelse – som Lukas är ensam om, liksom om den närmast föregående episoden – låter oss ana vad som rörde sig i Jesu hjärta på vägen upp till Jerusalem. Trädet är ju Israel, dess herre och ägare är Gud, och vingårdsmannen han själv. Tre missväxtår har nu gått. Det är möjligt att Jesus här talar om de tre år som evangelium om Riket hade ljudit, sen Döparen träd fram – om nu Johannesevangeliet har rätt i sin datering, så som det finns starka skäl att tro. I tre år har Jesus haft fördrag med ”detta otrogna och förvända släkte”. Domen borde komma, men han ber för sitt folk. Nu vill han göra ett sista försök. Därför går han upp till Jerusalem. Där skall folket en sista gång ställas inför Guds stora erbjudande. Blir det förkärt då kommer domen och katastrofen.

Satan och sjukdomen (Luk 13:10–17)

Översättning

En sabbat höll han på att undervisa i en av synagogorna. Då fanns där en kvinna som sen arton år haft en sjukdomsande. Nu var hennes rygg så böjd, att hon inte alls kunde räta på den. När Jesus fick se henne, kallade han fram henne och sade: Kvinna, du är löst från din sjukdom. Så lade han händerna på henne, och strax rätade hon på sig och började pröva Gud. Men synagogsföreståndaren blev förbittrad över att Jesus botade sjuka på sabbaten och vände sig till folket och sade: Sex dagar är till för att arbeta på. Då kan ni komma hit och bli botade, men inte på sabbatsdagen! Men Herren svarade honom: Era hycklare, löser inte varenda en av er på sabbaten sin oxe eller sin åsna från krubban och leder ut dem och vattnar dem? Men hon här, en Abrahams dotter som Satan hållit bunden i hela arton år, skulle hon inte få lösas ur sina band på sabbatsdagen?

Alla hans motståndare stod där med skammen när han sade det, men folket fröjdade sig över alla de härliga gärningar han gjorde. Kommentar

Åter följer en berättelse, som Lukas ensam har bevarat. Scenen är den välbekanta, då Jesus undervisar på sabbaten i någon synagoga. Bland folket där finns också en stackars kvinna, som blivit krokryggig. Jesus kallar fram henne och botar henne. Synagogsföreståndaren blir vred över detta sabbatsbrott och ger folket en barsk förmaning. Men Jesus svarar med ett enkelt

exempel ur fariséernas egen praxis. Sina egna djur löste de på sabbaten för att vattna dem. När det gällde deras egendom, såg de alltså till att den inte tog skada. Men här var nu ett stycke Guds egendom, en dotter av hans folk. Också hon var bunden, sen hela arton år. Och när nu Jesus drog förbi och möjligheten fanns, skulle hon då inte få lösas från sin boja?

Man bör lägga märke till Jesu ord om kvinnan, som ”Satan hållit bunden i hela arton år”. Vi har förut sett hur Jesus ser på Satan. Han är upprorsmakaren, den starke som slagit under sig människorna. Hans verk visar sig inte bara i de moraliskt onda gärningar som han inspirerar människorna till. Han är en fördärvare, som på allt sätt vill förstöra Guds goda skapelse. Därför kan man märka hans spår också i naturen. Vi hörde, hur Jesus räknade ormar och skorpioner till hans redskap (10:19). Här ser vi att också sjukdomen kan vara hans verk. Den är något som egentligen inte skulle finnas, ett tecken på att något blivit förstört i skapelsen. När människorna menade att kvinnan var offer för en sjukdomsande, så var det den tidens sätt att tänka. Vi har en annan insikt i en rad sjukdomsförlopp, än läkaren Lukas och hans samtid hade. Men som kristna har vi samma grundsyn på sjukdomen. Den är något som hänger samman med att vi lever i en fallen värld. Här sker något som strider mot Guds mening med skapelsen. Så länge kampen mellan Gud och Satan alltjämt pågår får vi räkna med sjukdomar. Gud kan använda sig av dem, liksom han alltid kan vända det onda som han inte har velat till något som tjänar hans syften. Men sjukdomen är alltid något som en kristen i första hand bekämpar, hos sig och hos andra. Han ser på den som något som Gud inte har velat. Men det händer, att han får lära sig att det är något som Gud vill använda, så som Paulus fick lära sig att han skulle ha kvar törntaggen i sitt kött (som man ju tror var en sjukdom, 2 Kor 12:7 f). Två liknelser om Riket (Luk 13:18–21)

Översättning

Han sade: Vad är Guds rike likt? Vad skall jag likna det vid? Det är likt ett senapskorn, som någon tog och lade ned i sitt trädgårdsland. Så växte det upp och blev ett träd, och himmelens fåglar byggde bo i dess grenar.

Åter sade han: Vad skall jag likna Guds rike vid? Det är likt en surdeg, som en kvinna tog och blandade in i tre skäppor mjöl tills alltsammans började jäsa.

Kommentar

Här fogar Lukas in två korta liknelser, som båda finns hos Matteus, den senare också hos Markus. De säger båda samma sak. Riket kommer i yttersta oansenlighet, men det rymmer en Guds kraft som övergår alla mänskliga resurser. Senapsfröet var det minsta av alla frön man sådde i sin trädgård, och det gav upphov till den största plantan där. Surdegen var en liten klump av den jästa degen från föregående bak – ren jäst fanns inte – och den fick hela degen att jäsa också vid ett sådant storbak som det här är fråga om (en skäppa var ungefär tolv liter). Nu är senapsfröet lagt i jorden och surdegen är på plats. Nu kommer det att ske stora ting. Vi brukar tänka på kyrkans växt och utbredning över jorden och på kristendomens förmåga att genomsyra ett folk. Men det är nog inte det Jesus menar. Han har själv sagt att evangeliet till slut skall bli förkastat och de kristna en förföljd minoritet. Det fantastiska som skall ske, det kommer på den stora dagen, då Gud samlar sitt folk som himmelens fåglar från alla väderstrecken. Då blir allting nytt.

Blir bara några få frälsta? (Luk 13:22–30)

Översättning

Så vandrade han genom städer och byar och undervisade på sin färd till Jerusalem. Någon frågade honom: Herre, är det få som blir frälsta? Då sade han till dem: Kämpa för att komma in genom den trånga porten. Det blir många, säger jag er, som skall försöka komma in men inte lyckas. När husets herre väl gått upp från bordet och låst porten, och ni samlas utanför och ban på och säger ”Herre öppna för oss” då kommer han att ge er till svar: Jag känner er inte och vet inte var ni kommer ifrån. Då kommer ni att säga: Vi har ju ätit och druckit tillsammans med dig, och på våra gator har du undervisat. Men han kommer att svara er: Jag vet inte var ni kommer ifrån. Gå bort från mig, alla ni som har gjort orätt. Då kommer ni att gråta och skära tänder, när ni får se Abraham och Isak och Jakob och alla profeterna i Guds rike, medan ni själva har blivit utkastade. Man skall komma från öster och väster, från norr och söder och gå till bords i Guds rike. Men några av de sista skall bli de första, och några av de första blir de sista.

Kommentar

Lukas påminner om att Jesus är på väg till Jerusalem, rastlöst verksam med att så ut Ordet. Vi har stegvis börjat ana, hur avgörande denna vandring är. Tiden är kort, den sista kallelsen går ut. Man märker allvaret. Också bland lärjungarna tycks man ha märkt det. Och så kommer den naturliga frågan: Är det kanske till slut bara några få som blir frälsta?

På den frågan svarar inte Jesus. Det är en fråga av det slag som människor gärna ställer när de vill ”diskutera religion”. Men det är inte någon verklig fråga om frälsningen. Den verkliga frågan ställer nu Jesus i form av en uppmaning. Det gäller att kämpa. Frågan är: Blir jag frälst? Kommer jag in? Och han låter oss veta, att det inte är självklart att man gör det, även om man har mött honom och räknar med att bli insläppt. Vad det till slut kommer an på, det antyder Jesus bara. Det gäller att komma innan dörren är stängd. Det finns ett försent. Det är detta som Jesus med sitt bildspråk vill göra så klart för att vi inte glömmer det. De ”som gjorde orätt” är inte några få ingärningsmän, som försyndat sig mot elementära moralbud som de flesta människor brukar hålla på. Utan de gjorde orätt när kallelsen till Riket kom. De valde att stanna kvar i det gamla och ville inte bli lärjungar. Då hjälpte det inte att de var barn av Abraham. Liksom det inte hjälper att vara döpt och konfirmerad.

Vad Jesus här inskärper är alltså att man inte skall räkna med möjligheten att komma in, när man själv tycker att det är tids nog, kanske efter döden. Man kommer inte in i Riket bara därför att man inte längre har något bättre att hoppas på. Riket är den dyrbara pärlan. Man måste ha ögon och hjärta till att förstå det.

I Guds rike råder en annan värdeskola än i världen. Flera gånger har vi redan mött den tanken. Här får den sin yttersta tillspetsning. Många av de första kommer sist. Det är inte säkert att de stora namnen i kyrkohistorien eller nutidskyrkan är några stora namn i Guds rike. Där kan hedersplatserna vara vikta för människor, som man aldrig hörde talas om på jorden. Men även de som blev de sista kommer att vara överväldigade av glädje över att de fick vara med. Till Jerusalem för att dö (Lukas 13:31–35) Översättning

I samma stund kom några fariseer fram och sade till honom: Laga att du kommer bort härifrån, för Herodes tänker döda dig. De svarade han: Gå och hälsa den räven, att jag tänker driva ut onda andar och göra människor friska i dag och i morgon. Sen, på tredje dagen, är jag vid målet. Men vandra, det måste jag, i dag och i morgon och nästa dag. Det går inte an att en profet blir dödad annat än i Jerusalem.

Jerusalem, Jerusalem, du som dräper profeterna och stenar dem som är sända till dig! Hur ofta har jag inte velat samla dina barn, så som hönan samlar kycklingarna under sina vingar. Men ni har inte velat. Se, ert hus kommer att stå övergivet. Jag säger er: Härefter skall ni inte få se mig förrän den dag då ni säger: Välsignad vare han som kommer i Herrens namn!

Kommentar

Lukas har antytt att det förestår något avgörande i Jerusalem, något som kan leda till en katastrof. Han har låtit oss förstå, att Kristus kan bli förkastad. Ändå går han upp till Jerusalem. Och Lukas låter oss nu ana, att han har något i beredskap, som ingen kunnat tänka. Blev Guds egen Son förkastad av människorna, då borde det ju ha varit slut med alla möjligheter till frälsning. Men Gud hade andra planer. Lukas bara antyder det och väver skickligt in sina antydningar i händelsernas gång.

Det kommer några fariseer fram och varnar Jesus: Landsfurstens tänker döda honom. Deras motiv känner vi inte. De kan ha varit välvilligt inställda. De kan också ha önskat att Jesus skulle försvinna från deras område. Lukas förutsätter att detta hände i Perea på andra sidan Jordan. Där befann man sig på Herodes område. Vid Jordan gick gränsen. Sen tog romarna över. Kanske ville fariseerna att Jesus så snart som möjligt skulle försvinna över den gränsen. I varje fall måste de ha haft något slags förbindelse med Herodes och hans hov. Det framgår av Jesu svar.

Jesus låter förstå att hans svar gärna får framföras till landsfurstens. Han kallar honom "den räven". Det betydde bland judarna inte i första hand en listig figur, snarare en svag stackare. Jesus låter förstå att han inte tar order av Herodes. Hans väg är utstakad av den som har den verkliga kungamakten. På hans uppdrag botar han nu människor – Herodes egna undersåtar! – och det tänker han fortsätta med tills hans tid kommer. Innebörden i Jesu ord är nog avsiktligt beslöjad. Det är säkert inte ett löfte att inom tre dagar försvinna ur landet. Det är snarare ett profetord av det slag som måste tydas. Orden kan mena ungefär, att Jesus nu gör vad han är kallad till och att han tänker fortsätta med det, men att det – kanske snart – kommer en dag, då han är färdig och allt är fullbordat. Jesus använder här samma ord som på korset, när han sade: Det är fullbordat. Och i talet om den tredje dagen kan ligga en antydning för lärjungarna om det han redan sagt dem: på tredje dagen skulle han uppstå igen.

Därför bryr sig Jesus inte om vad Herodes tänker göra. Han vet att en annan väg är utstakad. Han måste vandra vidare, upp till Jerusalem. Och här blir hans ord ironiska. Jerusalem som är "den store Konungens stad", Israels stolthet och krona, har blivit staden som dräper profeter och som också nu skall få behålla sitt privilegium att döda Guds utsände. Till den tanken knyter Lukas ett ord av Jesus, som ger dem en skakande kommentar till Jesu handlande, när han nu fortsätter upp mot Jerusalem.

Man bör lägga märke till orden "Hur ofta har jag inte velat" – De visar att det inte var Jesu första besök i Jerusalem. De bekräftar vad Johannes utförligt exemplifierat: att Jesus flera gånger – så som alla fromma judar hade för sed – hade vandrat upp till högtiderna i Jerusalem.

Med "huset" som skall komma att stå övergivet menas templet. Gud skulle ta sin hand från det. Åter skymtar här den oundvikliga katastrofen som följer av att inte vilja vara med, när Gud bjuder till sitt rike.

Copyrightregler:

Bo Giertz är upphovsman till såväl översättning som kommentar, Nedladdning och utskrift av såväl översättning som kommentar får endast ske för personligt bruk, All övrig användning av såväl översättning som kommentar måste godkännas av rättsinnehavarna samt Stiftelsen bibelskolan.com åtar sig att förmedla eventuella förfrågningar om vidare användning av översättning och/eller kommentar till rättsinnehavarna.

REGISTER:Nya Testamentet Lukas evangelium